

KARDELEN ÇOCUK DERGİSİNDE SOSYAL DEĞERLER

Dr. Öğr. Üyesi Seyhan Murtezan Ibrahim
Uluslararası Balkan Üniversitesi
smibrahimi@ibu.edu.mk
Kuzey Makedonya

Dr. Öğr. Üyesi Refide Şaini
Uluslararası Balkan Üniversitesi
Refide.saini@outlook.com
Kuzey Makedonya

ÖZET

Edebiyat pek çok kişi tarafından çok farklı anlamlar yüklenerek değer gören, yaşayan bir hafıza olarak da tanımlanabilen bir kavramdır. Edebiyatın eğitimsel değeri tartışılmaz olmakla beraber bilgi, entellektüel teşvik ve duygusal kavrayış sağlaması açısından zihni zenginleştirir ve ruhu insanlaştırır. Çocuk edebiyatında, eğitim amaçlı kullanılacak edebi türlerin çocuklara birtakım millî ve kültürel değerleri kazandırma amacı gütmeleri gerekmektedir. Çocuk dergileri de bir edebî tür olarak, içerikleriyle çocuklarda değerler inancını arttıran, doğru ve yanlış ayırt edebilecek, aidiyet kavramını anlayabilecek fertler yetiştirmekte kılavuzluk eden eserlerdir.

Çalışmamızda, Köprü Kültür, Sanat ve Eğitim Derneği “Divan” Yayıncılık ve Multimedya Birimi tarafından 2009 yılında Makedonya Türk çocuk edebiyatına kazandırılan *Kardelen* çocuk dergisi incelenecektir. Dergi 2013 yılı itibariyle Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Bilim ve Eğitim Bakanlığı’nın onayıyla eğitim müfredatına dahil edilmiş, derslerde yardımcı malzeme olarak kullanılmaktadır.

Araştırmamızda, *Kardelen* çocuk dergisinde, sosyal değerleri oluşturan kültür mirasını yaşatma duyarlılığı, bayrak sevgisi, bayramlar, millet sevgisi, sağlıklı yaşama, Türk bayrağına ve İstikâl Marşına saygı konuları tespit edilerek, incelenecektir.

Anahtar kelimeler:Çocuk dergileri, Kuzey Makedonya Türk Çocuk dergileri, Kardelen dergisi, sosyal değerler.

SOCIAL VALUES IN THE CHILD JOURNAL *KARDELEN*

Asst. Prof. Dr. Seyhan Murtezan Ibrahim
International Balkan University
smibrahimi@ibu.edu.mk
North Macedonia

Asst. Prof. Dr. Refide Saini
International Balkan University
Refide.saini@outlook.com
North Macedonia

ABSTRACT

Literature is a concept that can be defined by many people as a living memory that encompasses value and has various of meanings. Given that the educational value of literature is indisputable, it enriches the mind and humanizes the soul in providing knowledge, intellectual stimulation and emotional insight. Literary genres in children's literature used for educational purposes, should aim to provide children with a spectrum of national and cultural values. Children's magazines, as a literary genre, enhance significantly the belief in values in children embeded within their content; guide individuals in distinguishing between the right and the wrong, and understand the concept of belonging.

In our study will be examined Kardelen children's magazine, which was introduced to Macedonian Turkish children's literature in 2009 by the Publishing and Multimedia Unit "Divan", part of the Association on Culture, Art and Education "Köprü". As of 2013, the journal has been included in the education curriculum with the approval of the Ministry of Science and Education of the Republic of North Macedonia and is used as an auxiliary material in the classes.

Herewith are going to be reflected and depicted segments of *Kardelen* Children's magazine, in terms of sensitivity with regards to the cultural heritage that constitutes social values, love of the flag, holidays, love of the nation, healthy life, respect for the Turkish flag and the National Anthem.

Keywords: Childrens' magazines, Turkish children's magazines in North Macedonia, Kardelen magazine, soscial values.

1. GİRİŞ

Edebiyat, pek çok kişi tarafından çok farklı anlamlar yüklenerek, değer görmektedir. Edebiyat bize sanatçının duygularından, duyarlılığından yola çıkarak, onun kurguladığı bir yaşamı sunar. Yaşayan bir hafıza olarak da tanımlanabilen bir kavramdır. Charles Dickens edebiyatı, çocukluğunda yaşadığı çaresizlik, küçük düşürülme ve üzüntüden kurtulmak için ona umut veren bir kavram olarak tanımlar. Edebiyat, çeşitli "okumalar"a imkân veren, çeşitli kültürbilimsel, edebiyatbilimsel, incelemelere açık bir dokuya sahiptir. Başka deyişle bir dokular örgüsü sunar. (Aytaç, 2005: 65) Edebiyat aslında kendimizden farklı insanlara bürünerek hayal kurmamızı sağlar, konumlanmış olduğumuz yerlerin dışına çıkıp, bize öncülük ederek farklı yerlerde yaşamayı, hayatta kalmayı öğretir. Okuduğumuz edebi eserler anlık bile

olsa hayal gücümüzle birleşerek, saraylarda, yelkenli bir gemi veya kamarasında, çatı katı, kızılderili çadırları veya igloos yani Eskimo evlerinde yaşamamıza izin verir. Bütün bunlardan bahsederken, edebiyatla kendimizi daha cüretkar ve cesaretli, veya olduğumuzdan zengin ya da fakir, daha ılımlı veya kaba olarak hayal ederek bir edebi kurgusal doku örgüsü söz konusudur. Edebiyat aynı zamanda dilin yetkin kullanım örnekleriyle bizi başkalarının deneyimlerine ortak eder. (Sever, 2017: 13)

Edebiyatın eğitim değeri tartışılmaz olduğu için çocuk ve gençlerin gelişimi ve eğitiminin vazgeçilmez bileşenlerinden biridir. Edebiyat çocuğun dünyasında yetişkinlerden farklı olarak birtakım semboller ve estetik değerlerle duygulara sesleniyor, çocukta zevk alma ve beğeni kavramlarını oluşturmaktadır. Çocuklara yönelik oluşturulan edebiyatın dili, konusu, içeriği, anlatımı, yalınlığı ve içtenliğiyle çocuğa özgü olmalıdır. Çocuklar yetişkinlerden farklı algılama biçimine sahiptir. (Arıcı, 2016) Çünkü çocuklara ve gençlere öğrenmeleri için dilsel, ki dil, insanın hayatını, akademik yaşantısını birebir etkilemekte ve biçimlendirmektedir; psikolojik, bilişsel, sosyal ve kültürel hedeflere ulaşmanın yollarını sunar. Edebiyat, bilgi, entellektüel teşvik ve duygusal kavrayış sağlar, zihni zenginleştirir ve ruhu insanlaştırır. Günümüzde “çocuk edebiyatı” kavramı çeşitli şekillerde ifade edilse de konuya ilgi duyan araştırmacıların görüşleri bazı temel noktalarda birleşmektedir.

Bu çeşitliliğe dayanarak çocuk edebiyatı, Mustafa Ruhi Şirine göre “çocukların büyüme ve gelişmelerine, hayal, duygu, düşünce ve duyarlılıklarına, zevklerine eğilirken, eğlenmelerine katkıda bulunmak amacıyla gerçekleştirilen çocuksu bir edebiyat” (Şirin, 17); veya Yalçın, Aytaş ve Fahri Temizyüreğe göre “çocukların ruh ve beden gelişmelerine uygun, onların hayal dünyalarına hitap eden, bayağılıktan ve çirkinlikten uzak, çocuğun anlama, kavrama ve yorumlamasına imkân tanıyan; ayrıca üstün nitelikleri olan, estetik bir boyut taşıyan sözlü ve yazılı verimlerin tamamı” biçiminde tanımlanmaktadır.

Çocuk edebiyatı, çocukların okuması amaçlanarak yazılan edebiyat ürünlerinin toplamını ifade eden bir terimdir. Çocuklar için kaleme alınan eserlerde sanat kaygısının yanında eğitici, öğretici kaygıların da yer aldığı görülmektedir. Çocuk edebiyatı ürünlerinde çocuğun duygu ve düşünce dünyasına hitap edebilme, çocuğa göre bir kurgu dünyası tasarlayabilme, çocuksu duyarlılığı yakalayabilme gibi belirgin amaçlar ön plandadır. (Şimşek, 2020) Kolaç, Demir ve Karadağ tarafından *Öğretmen Adaylarının Dil Eğitiminde Çocuk Edebiyatı Metinlerinin Kullanımına Yönelik Görüşleri* üzerine yapılan bir incelemede, çocuklara etkili bir biçimde okuma, dinleme, konuşma ve yazma becerisinin kazandırılacağı Türkçe öğretiminde en büyük araç çocuk edebiyatı ürünlerinin olduğu vurgulanırken farklı görüşler üzerine de durulmuştur. (Kolaç, Demir, Karadağ, 2012) Çocuk edebiyatı ürünleri, çocuğa doğru davranış kalıplarını ve toplum içinde uyması gerekli kuralları öğretmek; iyilik, dürüstlük, yardımlaşma gibi birtakım değerleri kazandırmak; özetle çocuğu hayata karşı hazırlamak amacını gütmektedir (Arseven, 2005:42). Edebiyat eserleri insana özgü bazı değer ve niteliklerin yerleşip kökleşmesi, toplumsal yaşamın ve çağın gerektirdiği değerlerin benimsenmesi yolunda önemli roller oynamaktadır. Bu bağlamda edebi eserler hem bireysel hayatla hem de sosyal hayatla ilgili olarak iyiye, güzele ve doğruya yönelme, yeni değerler kazandırma yolunda telkinlerde bulunmaktadır (Kavcar. 1999: 6). Gönen’e göre edebiyatının hedefleri; çocukların ruhsal gereksinimlerini karşılama, sosyal, duygusal ve dil gelişimine özen gösterme, algısal gelişimine yardımcı olma, zihinsel gelişimini destekleme, olumlu kişilik gelişimine ortam hazırlama, çocukları günlük yaşantının gerçekleri konusunda bilgilendirme, hayal güçlerini uyandırma ve dinleme yeteneği geliştirme, okuma ilgi ve alışkanlığı kazanmalarını sağlama biçiminde belirtilmiştir. (Ulutaş, Kıymaz, 2012: 71)

2. KUZEY MAKEDONYA’DA ÇOCUK EDEBİYATININ TARİHİ

Osmanlı sonrası Balkanlarda kurulan devletlerde Türkler, neredeyse bütün siyasi ve sosyal haklarından mahrum edilmişlerdir. Azınlık statüsüne düşen Türklerin Balkanlarda kalması istenmediğinden her türlü baskı ve zorlamaya da maruz kalmıştır. 1912’den 1940’lara kadar geçen zaman hiç de kolay olmamıştır. Yaşanan savaşlar ve bütün olumsuz koşullar içerisinde bilinçlenen bölgede yaşayan Türkler

arasında bir teşkilatlanma söz konusu olur. Bu teşkilatın adı “Yücel Teşkilatı”dır. “Yücel Teşkilatı” üyeleri veya kısaca “Yücelcileri”, tıpkı birçok destan veya halk hikâyesi kahramanları gibi 1941 yılında Makedonya’da Türklere karşı yapılan haksızlıklara karşı durmak, Makedonya Türklerinin millî ve dinî varlıklarını korumak ve yaşatmak üzere faaliyetler yürütmek için bir araya gelen aydınların oluşturduğu toplumsal bir hareket olarak tanımlayabiliriz. Yücelciler o dönemde birçok ilki de başarmışlardır. Bunlar, ilk Türk okulu olan ve günümüzde de eğitim-öğretim hizmetini sürdüren “Tefeyyüz” adlı okulu açması, yeni Türk alfabesi ile okuma kitapları basmak, Üsküp Radyosunda ilk Türkçe yayın ve eğlence programı yapmak gibi birçok yeni oluşum gerçekleştirmiştir. Hemen hemen hepsi öğretmen olan Yücel mensupları, hem yetiştirdikleri öğrencileri edebî ürünler verme noktasında yönlendirdiler hem de çıkardıkları gazete ve dergiler etrafında Milli bir edebiyatın şekillenmesine yardımcı olmuşlardır. (Koca, 2017: 76-77)

Makedonya’da yaşayan daha doğrusu Balkanlarda yaşayan Türkler bilirler ki bu topraklarda öz kimliğimizin bilincine varabilmemizi sağlayan en önemli pay, şüphesiz Türk dilinde yayınlanan süreli yayınlar, hikâye, şiir kitapları yani her türlü edebî esere aittir. Bunların başında kuşkusuz Birlik gazetesi gelmektedir. Çağdaş Makedonya Edebiyatının ilk tohumları da bu gazeteyle birlikte atılmıştır. İkinci Dünya savaşının hala devam ettiği 1944 yılının 23 Aralık tarihinde, Üsküp’te ilk sayısı yayımlanan “Birlik” gazetesinin, Makedonya **TÜRKLERİ’NİN** bu topraklardaki geleceğine dair yeni bir umut ışığı yaktığı tarihi bir gerçektir. (Murtezan - İbrahimi, Melani, 2017: 2717) 1950-51 yılları arasında **Pioner gazetesi** çocuklara okuma yazma alanında kendilerine alan bulma hedefiyle 10 sayı çıkmıştır ve Birlik’ten sonra Latin harfleriyle Türkçe yayınlanan ikinci gazetedir. 1951 yılının Eylül ayında Pioner Gazetesi yerini Sevinç Dergisi’ne bırakmıştır. 1957 yılının Eylül ayında Sevinç’in küçük Tomurcuk Dergisi gözlerini dünyaya açmıştır. (Emin, 2020: 30)

Günümüzde, küreselleşen dünyada çocuklar için sosyal ağlarda çok sayıda dergi ve blog bulunmaktadır. Ancak Kuzey Makedonya’da basılı olarak ellerine ulaşan, kütüphanelerinde yerini alan dergilere gelecek olursak, İlk sayısı 2004 yılında **Yeni Balkan** yayınları tarafından çıkmaya başlayan ve günümüzde de varlığı devam eden, “**Bahçe**” çocuk dergisi Türkçe dilinde eğitim gören beşinci sınıftan dokuzunu sınıfa hitap etmektedir. Çocukların okul dışında kültür seviyelerini, yerli yazar ve şarileri tanıtmak, Makedonya’nın her köşesinde bulunan Türk okulları birbirine tanıtmak, öğrenciler arasına bağ kurmayı amaçlamaktadır.

Kuzey Makedonya’da okul dergisi olarak yayınlanan diğer bir çocuk dergisi Petek, 2006 yılında başkent Üsküp’te eğitim ve öğretim yapan Üsküp Petar Orankovski Penko İlköğretim Okulu Türk öğrencilerinin çıkarttıkları Türk öğrenci dergisidir. Dergi Türkçe öğretmeni Ertan Gina’nın gözetiminde ve rehberliğinde yayınlanmıştır. Petek dergisi ancak iki sayı çıkabilmiştir. Birinci sayısı Mayıs 2006, ikinci sayısı da Aralık 2006 tarihinde yayınlanmıştır. Derginin içeriği genellikle şöyledir: Takdim yazıları, söyleşiler, geleceğin şairlerinin şiirleri, okul günleri, Osmanlı Tarihi ve Kültürü Mirası hakkında, çocuklar için masallar, vb. Petek dergisinin her bir sayısı dört renkli olup kuşe kâğıda basılmış yirmi üç sayfadan oluşmaktadır.

Bu dergi de öğrencilere yardımcı edebiyat ders kaynağı olarak çıkmaya başlamıştır. Yöntem olarak, Eğitim Bakanlığının programına göre çalışması planlanmıştır. Bu arada en büyük ağırlık edebiyata verilecektir. Göz ardı edilen yerli edebiyatımız da körüklenecek, eski güçlü duruma dönüşecektir. Doğa ve toplum, matematik, Türkçe dersleri yanı sıra trafik konularına, çocuk yazılarına yer verilmiştir. Kardaş dergisi, 23 Mayıs 2007’de yayınlanan birinci sayısında Sizinle Baş başa başlıklı yazısında okurlarına bazı açıklamalar yapar. Bu açıklamalardan da anlaşılıyor ki Kardaş çocuk dergisi, Prosvetno Delo Yayınevinin Makedonca çıkarttığı Detska Radost çocuk dergisinin Türklere yönelik olarak çıkarılacak bir ürünüdür. Dergi, renkli baskı, kuşe kâğıda, 36 sayfa olarak çıkmıştır. (Şaini, 2019: 63-64)

3. KARDELEN EĞLENCİLİ VE EĞİTİM ÇOCUK DERGİSİ

Farklı ve nitelikli dergilerin var oluşu yaşadığımız çevreye bir başka pencereden bakmamıza neden olur ve çocuklara eğitimleri bakımından da canlılık katar. Karagöz’e (2019: 513, 514) göre çocuk okurun nitelikli çocuk dergileriyle etkileşime girmesini sağlamak önemlidir. Bireye nitelik ve yeterlilik kazandırır; bireysel ve toplumsal sorunlara çözüm üretir. Bu yanı sıra duygu-düşünce dünyasını akılcı ve bilimsel bir temelde yapılandırır. Böylece düşünme ve sorgulama yeteneği gelişmiş insan modelinin ortaya çıkmasına zemin hazırlar. Çocuk dergilerinin, çocukların okumaya özendirilmesinde, kültürel ve yazınsal beğenilerinin oluşmasında ve okuma uğraşına yönelmelerinde önemli bir işlevi vardır (Kıbrıs, 2006). Bu tür medya araçları, okuma zevki ve kitap sevgisi aşılayarak çocuk okurun, okuma bilinci ve duyarlılığı kazanmasına olanak sağlar. Böylelikle de yaşamın ilk yıllarından başlayarak çocuğun kitaba ve okumaya karşı olumlu tutum kazanmasını, çağdaş eğitim anlayışının amacına ulaşmasına katkıda bulunur (Karagöz, 2017).

Bu nokta da **“Kardelen” çocuk** dergisinin içerdiği nitelikler ve Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Bilim ve Eğitim Bakanlığı’nın desteğiyle çıkıyor olması, Ülke genelinde bütün çocuklar tarafından ilgiyle okunması, bu hassasiyeti bütün işlevleriyle yerine getirdiğini kanıtlamaktadır. **“Kardelen” çocuk** dergisi 2009 yılında Köprü Kültür, Sanat ve Eğitim Derneği “Divan” Yayıncılık ve Multimedya Birimi tarafından yayın hayatına kazandırılmıştır. 2013 yılı itibariyle Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Bilim ve Eğitim Bakanlığı’nın onayıyla derslerde yardımcı malzeme olarak dağıtılmaktadır, müfredata dahil edilmiştir. Ancak malesef 2021/2022 eğitim – öğretim yılı ile ilgili Kuzey Makedonya Eğitim bakanlığınca yapılan reformlar sonucunda derginin müfredata dahil edilip edilmeme konusu arafta kalmıştır.

“Kardelen” çocuk dergisine genel olarak baktığımızda, içeriği dokuz bölümden oluşmaktadır. Bu dergiyi okuyan çocuklar: derginin **Hayat bilgisi’nden** tarihi, bilimsel olayları, sosyolojiyi, kültürü öğrenme, **İz bıraklar** kısmından sadece Türk – İslam dünyasına değil aynı zamanda insanlığa katkı sağlamış şahsiyetleri anlama ve tanıma, **Kültür Mirasımız’la** Osmanlı ve İslami mimariler, hayatta kalmayı başaran tarihi hanlar, hamamlar, köprülerle tanışma, **Uçan Çelebi** sayesinde Evliya Çelebi’nin eserinden faydalanarak çocuklara uygun bir dilde hazırlanan hikayelerden tarihimiz, kültürümüz ve medeniyetimizi anlama becerilerine katkı sağladığını görebiliyoruz. **Sağlık konusu** bölümünde Biyoloji ve Kimya derslerinde ilkökul öğretmenleri tarafından rahatlıkla kullanabilecekleri konular ele alınmaktadır. **Yeşil sayfa’da** M.C. Eğitim Bakanlığı’nın Türk ilkökulları müfredatında yer alan Çevrebilim bölümüne istinaden hazırlanmış bir yazı dizisi yayınlanmaktadır. **Değerler Eğitimi** Türk -İslam gelenek ve görenekleri hikaye anlatımı ile öğrencilerin kıssadan hisse çıkarmaları sağlanmıştır, **Hacıvat ile Karagöz** ise Derginin ilk yayınlandığı sayılardan günümüze kadar hiç değişmeyen çizgi roman dizisidir ki burda Birdirbir dergisinin katkısı büyüktür. **Orhan** bölümünde de, Yugoslavya döneminden başlayarak, günümüze kadar gelmeyi başaran, Necati Zekeriyâ’nın yarattığı, Balkanlı Türk çocuk edebiyatı - milli karakterinin hikayeleri çizgi romana çevrilerek okura sunulmaktadır.

Derginin yayın hayatına başladığı günden bu güne kadar toplamda 91 sayı yayınlanmıştır.

4. DEĞERLER EĞİTİMİ VE KARDELEN EĞLENCİLİ EĞİTİM VE KÜLTÜR DERGİSİ

Edebiyatın eğitimsel değeri tartışılmaz olmakla beraber, bilgi, entellektüel teşvik ve duygusal kavrayış sağlaması açısından zihni zenginleştirir ve ruhu insanlaştırır. Çocuk edebiyatında, eğitim amaçlı kullanılacak edebi türlerin çocuklara birtakım milli ve kültürel değerleri kazandırma amacı gütmeleri gerekmektedir. Çocuk dergileri de bir edebî tür olarak, içerikleriyle çocuklarda değerler inancını arttıran, doğru ve yanlış ayırt edebilecek, aidiyet kavramını anlayabilecek fertler yetiştirmekte kılavuzluk eden eserlerdir.

Değer; her hangi bir davranış, durum, olay ve olgunun insanlar arasında arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inanç, düşünce ve genel-geçer yargı ve tutum olarak tanımlanabilir. Her millet, bireylerinin kültürlere sürecinde kendi değerlerinin edinmesini, kendi değerlerini benimsedikten sonra evrensel değerlere ulaşmasını bekler (Karataş, 2011: 473). Gül'e göre, değerler eğitimi, değişen günümüz dünyasında kişilerin kendi kültürel ve toplumsal yargılarıyla birlikte evrensel değerleri kazanmasını ve meydana gelebilecek sıkıntılara karşı hazırlıklı olmalarını öngörmektedir

Orhan Hançerlioğlu *Felsefe ansiklopedisi* eserinde "Değer" in sözlük anlamını şöyle açıklar; Osmanlıcada kıymet, baha, cevher, sıdk kavramlarıyla ifade olunmaktadır. Etimolojik açıdan Türkçede karşılık olma'yı dile getiren değmek kökünden türetilmiştir. Bu anlamda değer bir şeye biçilen karşılıktır. Bundan dolayı da karşıladığı ihtiyaca göre de değişen bir anlam ve nitelik ihtiva eder. Ruhsal bir ihtiyacı karşılıyorsa psikolojik değer, ahlaki bir ihtiyacı karşıladığı zaman ahlaki değer, estetik bir ihtiyacı karşıladığı zaman sanatsal değer, yararlanma ihtiyacını karşıladığı zaman kullanma değeri, değiştirme ihtiyacını karşıladığı zaman değiştirme değerinden vb. söz edilir. (Sarı, 2013: 204)

Milletlerin ve bireyin hayatında büyük bir öneme sahip olan değerlerle ilgili özellikler MEB Sosyal Bilgiler Dersi İlköğretim Programında (2006) şu şekilde özetlenmiştir:

- "Değerler toplum veya bireyler tarafından benimsenen birleştirici olgulardır.
- Toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığına ve bireylerin iyiliği için olduğuna inanılan ölçütlerdir.
- Sadece bilinç değil duygu ve heyecanı da ilgilendiren yargılardır.
- Değerler kişinin bilincinde yer alan ve davranışı yönlendiren güdülerdir.
- Değerlerin normlardan farkı daha genel ve soyut bir nitelik taşımasıdır. Değer normu da içerir" (Tulumcu, 2015, s. 9-11).

Değerler eğitimi bireyin kimliğiyle doğrudan bağlantılı bir unsurdur. İnsanın toplum içinde nasıl hareket etmesini belirten kurallar bütünüdür. (İşçi, 2000: 5) Sosyal değerler ise, bir gruba ya da topluma üye olan bireylerin ortak duygu ve düşüncelerini yansıtan genelleşmiş ahlaki inançlardır. (Yazıcı, 2014: 211) Değerler bireylerin düşünce, tutum ve davranışlarında bir ölçüt olarak ortaya çıkar. *Kardelen* çocuk dergisinde, sosyal değerleri oluşturan kültür mirasını yaşatma duyarlılığı, bayrak sevgisi, bayramlar, millet sevgisi, sağlıklı yaşama, Türk bayrağına ve İstikâl Marşına saygı konuları üzerinde durulmuştur. Sosyal değerler süreklidir; değerlerin kuşaktan kuşağa aktarılması aile, okul, arkadaş çevresi, meslek ve iş örgütü ve kitle iletişim araçları ile sağlanmaktadır. Bu araçlarla toplumlar, gruplar ve kurumlar pek çok sosyal değeri bünyesinde taşır, geliştirir ve yeni kuşaklara aktarırlar. (Yazıcı, 2014: 212) Sosyal açıdan değer, insanın toplum içinde nasıl hareket edeceğini belirten kurallardır.

Maksat Türk olmamız değil, Türklüğü sevmektir. Milleitni idrak eden millet, ölümleri ile birlikte yaşar. Ben vatani milletle beraber düşünür, yani milletin yerleştiği toprak sayarım. Camilerimiz Balakanlarda bile, Budapeşte'den başlayıp Atina'ya kadar devam ediyor (Ünver, 2017: 64,65) diyor Yahya Kemal Beyatlı Süheyl Ünver'le yapmış olduğu sohbetlerin birinde.

Dergide yayınlanan değerler eğitimi sayfalarında çocuklara bilgiler verilirken aynı zamanda belirli konuları, sunulmuş sorular doğrultusunda öğrenimleri sağlanmaktadır. Burada aile ve okul ilişkisi de canlı tutulmaktadır. *Kardelen* dergilerine baktığımızda kültür mirası yaşatma, bayrak sevgisi, millet sevgisi, Çanakkale savaşı, sağlıklı yaşama, Türk Bayrağı ve istiklal marşına sahip çıktığımızı görüyoruz.

Kültür mirasımızdan ele alınan, çocuklara tanıtılan değerler: Yahya Paşa camii, Sulu Han, Üsküp Türk Çarşısı, Sultan Murat Camii, Üsküp Bedesteni, Saat Kule, Üsküp Kalesi, Kapan Han, Davut Paşa, Taş Köprüsü, Kebir-I Mehmet Çelebi Camii, Tütünsüz camii, Burmalı Camii, Kurşunlu Han , Çifte Hamam Rufai Tekkesi, Paşa Yiğit Bey Camii, Mustafa Paşa Su kemeri, Şengül Hamamı Murat Paşa camii, Çeşmeler, İshak Bey Türbesi, Hıfzi Paşa Konağı, Yelen Kapan Camii, Kapıcıbaşı Sinan Kervansarayı, Kral Kızı ve Aşık Çelebi Türbeleri, Faik Paşa Camii , Beyt-ul Hikme (Bilgelik Evi), Kalkandelen Alaca Camii, El-Hamra sarayı, Mostar Köprüsü, Sahn-I Seman Medresleri, Hacı Ethem Bey Camii. Devlet olma ve medeniyet kavramları derginin 2013 yılında çıktığı 23. sayısında ayrıntılı bir şekilde, çocukların kavrayabilecekleri bir üslupla anlatılmıştır.

Medeniyet nedir ki diyorsanız:

Kültür, bir toplumun sahip olduğu dil, din, gelenek, sanat ve yaşama şekli gibi unsurların bütünüdür. Bir başka deyişle, bir milletin meydana getirdiği maddi ve manevi değerlerin bütünüdür. Medeniyet ise, gelişmiş kültürlerin bütünleşmesinden doğar. Medeniyet evrenseldir. (İsmail, 2013: 12)

Aynı yazının devamında Türkiye Cumhurbaşkanlığı forsosundaki 16 yıldızın ne anlama geldiği açıklanmaktadır.

Atatürk'ün 1922'de İzmir'e girerken otomobiline çekili Flama
(Anıtkabir Müzesi'nde bulunmaktadır)

Derginin, 79. sayısından bu yana kültür mirasımız yerini kitap tanıtım köşesi almıştır, ancak burada dünya çocuk edebiyatı kitapları dışında, tanıtılan kitapların çoğunluğu Türk dünyasına ait eserler olup, çocuklarda edebi ve milli değerler, bilinçli kimlik oluşturacak eserler tanıtılmaktadır. Bunların başında gelenler; Sezai Karakoç: *Diriliş Neslinin Amentüsü*, Cahit Zarifoğlu: *Ağaçkakanlar*; Cengiz AYTmatov: *Beyaz Gemi*; Yaşar Kemal: *Kalemler*; Samet Bahrenci: *Küçük Karabalık*; Şermin Çarkacı – *Dedemin Bakkalı – Cıracık*; Çanakkale Savaşı, Mehmet Akif Ersoy: *İstiklal Marşı*.

Derginin son çıkan 91. sayısında Kuzey Makedonya Türklerinin milli kimliklerinin nişanesi olarak kutlanan 21 Aralık Türkçe Eğitim Bayramı Özlem Kurt tarafından kaleme alınan *Emanetimiz Türkçe* yazısı ise kaleme alınmıştır. Yazı dil ve kültürel değerlerin bilincine varma kurgusu ile inşa edilmiştir ve şu soruyla başlar:

Bizleri diğer milletlerden farklı kılan şey kültürümüz ve dilimizdir. Milletlere ait kültürlerin temel özelliklerinden birisi o milletin tarihi ve sürekli oluşudur. ...bizim varlığımızı ve kimliğimizi sürdürebilmemiz, düşünme eylemini gerçekleştirdiğimiz, kendimizi ifade ettiğimiz, konuşabildiğimiz, duygularımızı ve düşüncelerimizi paylaştığımız dilimizin ne kadar değerli olduğunu biliyor muyuz? (Kurt, 2021: 4)

Soruya cevap olarak da Kurt, Orhun Yazıtlarından başlayarak, Bilge Kağan, kardeşi Kül Tigin, Vezir Tonyukuk hakkında bilgi vermiştir. Devamında da Kaşgarlı Mahmut ve eseri Divanu Luvat'it-Türk, Türkistanlı Ahmet Yesevi, hikmetiyle Yunus Emre, Osmanlı Medeniyeti ve *genç Türkiye Cumhuriyeti ve Türk milletinin geleceğini yeniden inşa edecek olan en önemli unsurun dil ve tarih şuuru olduğunu bilen Mustafa Kemal Atatürk "Türk dili dünyanın en zengin dillerindendir, yeterki bu dil şuurla işlensin" diyerek Türkçe'nin özbenliğinin bulunduğunu ifade etmiştir.*

Kardelen Eğlenceli Eğitim ve Kültür Dergisi, **İz bırakanlar** bölümünde; Atatürk'ün öğretmeni Mehmet Tevfik; Abdülfettah Rauf Efendi; Ataullah Kurtiş; Necati Zekeriya; Remziye Hisar; Yunus Emre; Ali Kuşçu; Kanuni Sultan Süleyman; İbni Sina; Necip Fazıl Kısakürek; Hz. Aişe; Mevlana; Mehmet Akif Ersoy; Mimar Sinan; Fatih Sultan Mehmet; Nasrettin Hoca; Seyyid Onbaşı; Fatma Aliye – ilk kadın romancı, Ümmü Gülsüm; Kalkandelenli şair Sücudi; İshak Çelebi; Uluğ bey – Göklerin haritasını çizen kişi; Matematiğin ustası Harezmi; Ibn-I Sina – İlkleri bulan doktor; Fizikçi bilim insanı Al Hatyam; Otomasyon ve otomatik sistemlerin kurucusu – Cezeri; Karacaoğlan; Piri Reis ; Ahi Evran; Erzurumlu İbrahim Hakkı; Ebussuud Efendi; Kaşgarlı Mahmut; Muhasibi; Kindi – İlk İslam filozofu; Yahya Kemal Beyatlı; İbrahim Müteferrika; Osman Hamdi Bey (Kaplumbağa Terbiyecisi); Neşet Erteş; Matrakçı Nasuh gibi isimler tanıtılarak çocukları değerler fonksiyolarından biri olan *toplumda ideal düşünme ve davranma yollarını göstermek* amaçlanmıştır. Örnek alabilecekleri bu şahsiyetler, eğitimleri süresince hayattaki sosyal rollerin sevilmesinde ve gerçekleştirilmesinde onlara rehberlik edip, değerlerinin bilincine varıp, toplum düzenini sağlama ve sürdürme bakımından derginin görevini yerine getirdiği görülmektedir.

SONUÇ

Kardelen Eğlenceli Eğitim ve Kültür Dergisi, tarih boyunca farklı baskıların yaşandığı torpaklarda, azınlık konumunda olan bir toplumda yeşerip hayat bulmayı başarmıştır. Kendisine yüklediği anlamlı görevi çocuklara seslenerek, onların coşkısına, düşüncelerine, eğitimlerine dikkati çekerken temel ilke olarak milli kültür ve kimliğin özbilincini değerler üzerinden aktarmaktadır. İnsanoğlunu sosyal yapan, topluma kazandıran manevi kültürünü, değerlerini bir dayanak olarak benimsediği zaman gerçekleşebilir. Manevi değerleri oluşturan bileşenlerden biri olan edebiyat ve edebi dergiler bir milletin tarihsel ve toplumsal değişiminin yaşandığı dönemlerde, eskiyle birbirine bağlar ve Ahmet Hamdi Tanpınar'ın bir makalesinde dile getirdiği gibi "samimi ruh" eksikliğini gidermek için kullanılan bir araçtır.

Kardelen dergisinde incelenen değerlerden yola çıkarak, derginin Makedonya'da yaşanan Türk çocuklarını geçmişle günümüze bağlar, farklı kültürlerden çok 'kendimizi' yansıttığını görebiliyoruz. Balkanlardaki Türk dergileri tarihçesine bakıldığında zaman parçalanmış zaman dilimlerinin bu dergi ile yeniden birleştirildiği görülmektedir. Değerler eğitimi incelendiğinde genelde estetik değerler, ahlaki değerler, dinsel değerler olarak ele alınmaktadır. Kardelen dergisindeki bu değerlerin çocuklara has bir dille ele alınması yanısıra, onların eğlence ve zevk dünyasına da hitap ettiği tespit edilmiştir.

KAYNAKÇA

- Aytaç, G. (2005). *Edebiyat ve Kültür*, Ankara: Hece Yayınları.
- Arıcı, A. F. (2006). *Çocuk Edebiyatı ve Kültürü*, Ankara: PEGEM Akademi.
- Sever, S. (2017). *Çocuk ve Edebiyat*, İzmir: TUDEM.
- Şirin, N. R. *Edebiyat ve Çocuk Edebiyatı – Amacı ve İşlevi*, Türk Dili, https://tdk.gov.tr/wp-content/uploads/2016/11/3_Mustafa%20Ruhi%20%c5%9e%c4%b0R%c4%b0N%20_%20Edebiyat%20ve%20%c3%87ocuk%20Edebiyat%c4%b1%20Edebiyat%c4%b1n%20Amac%c4%b1%20ve%20%c4%b0%c5%9flevi.pdf
- Metin, İ. (2000). *Sosyal Yapı ve Sosyal Değişme*, İstanbul: Der Yayınları, s. 5.
- Kavcar, C. (1999). *Edebiyat ve Eğitim*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Karagöz, B. (2019). *Trt Çocuk Dergisi'ndeki Kitap Tanıtımları Üzerine Betimsel Bir İnceleme*, Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 8/1, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/685557>
- Koca, S. K. (2017). *Balkan Türklerinin Yakın Dönem Kahramanları "Yücelciler"*, Akademik Bakış Dergisi, Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi, Kırgızistan, <https://www.akademikbakis.org/file/60.pdf>
- Kolaç, E., Demir, T., Karadağ, R. (2012). *Öğretmen Adaylarının Dil Eğitiminde Çocuk Edebiyatı Metinlerinin Kullanımına Yönelik Görüşleri*, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt 161, sayı 161, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tsadergisi/issue/21485/230290>.
- Yazıcı, M. (2014). *Değerler ve Sosyal Yapıda Değerlerin Yeri*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 24, sayı 1. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/157368>
- Arseven, T. (2005). *Mesaj Açısından Çocuk Kitapları*, Hece Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı, Ankara: Hece Yayınları.
- Sarı, O. (2013). *Sosyal Değerler Emek ve Sosyal Edebiyata Dair Bazı Düşünceler*, FSM İlmî Araştırmalar, İnsan ve Toplum Bilimler Dergisi, sayı: 2, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/73029>
- Tulumcu İdi, F. (2015). *Güncel Çocuk Dergilerinde Yer Alan Değerler*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 413675).
- Şimşek, Ş. (2020). *Çocuk Edebiyatında Değerler Eğitimi. Çocuk Edebiyatı Yazarlarının Kaleminden Değerler Eğitimi* (Ed. Şahin Şimşek&Funda Bulut). Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- (2017). *Türkçe Ders Kitaplarındaki Okuma Metinlerinde Karakter Eğitimi*, Uluslararası Eğitim Bilimler Dergisi, Yıl: 4, sayı: 13, Aralık, dergipark.org.tr/en/download/article-file/564383
- Ulutaş, A.; Kıymaz, M. S. (2012). *Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Çocuk Edebiyatı Dersine İlişkin Beklentileri (Adıyaman İli Örneği)*, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Güz (5/3), <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/202338>
- Ünver, A. S. (2017). *Yahya Kemal'in Dünyası*, İstanbul: İşaret Yayınları.
- İbrahimi, S. M.; Melani, G. (2017). *Makedonya Türk Edebiyatında Roman ve Hikaye*, Knowledge International Journal, Vol. 20.6. Skopje.
- Emin, O. (2020). *Balkanlarda Türk Kültürünün Kaybolan Değerleri Kuzey Makedonya*, Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Kongresi 2020, Gümüşhane, Türkiye, [Gumushane_Sehrinde_Afet_ve_Acil_Durum_To.pdf](https://www.gumushane-sehrinde-afet-ve-acil-durum-to.pdf).
- Şaini, R. (2020). *Kuzey Makedonya'da Türk Çocuklarının Açan Tomurcuğu (Tomurcuk Dergisinde Değerler Eğitim, İstip: 2-ri Avgust Yayınları*.
- Türkeş, M. (2007). *Yugoslav Devletinin Kuruluşu ve Krallık Dönemi*, Balkanlar El Kitabı. Cilt 2: Çağdaş Balkanlar (Yay. Haz. O. Karatay, B. A. Gökdağ). Çorum-Ankara: KaraM & Vadi Yayınları